

Dalším důležitým pramenem vývoje písní *villancico* je sborník známý jako *Cancionero de Upsala*, vydaný v roce 1556 v Benátkách. Jediná dochovaná kopie byla objevena kolem roku 1906 v Univerzitní knihovně ve švédské Uppsale, odkud také pochází její název. Zpěvník obsahuje celkem 70 převážně anonymních písní pro 2–5 hlasů. Vznikl v prostředí dvora vévody Ferdinanda Aragonského (1488–1550) ve Valencii, který byl proslulý velkolepými hudebními slavnostmi, především v období Vánoc. Součástí zpěvníku je celý cyklus vánočních *villancicos*, z něhož zazní několik děl, oslavujících narození Krista: **Verbum caro factum es** (*Co bylo psáno, stalo se pro spásu nás všech*), **Dadme Albriciás hyos deva** (*Synové Evy, poslyšte mou novinu, zrodil se nový Adam*), **No la debemos dormir la noche sancta** (*Nesmíme spát v tuto svatou noc*), **Vos Virgen soys nuestra madre** (*Ty, o panno, jsi naše pravá matka*), **Señores el que es nascido de Virgen Madre** (*Pán je ten, který se narodil z Panny Matky*), **Rey a quien Reyes adoran** (*Král, jemuž se klanějí králové, on je tím, kdo je trojjediný*). Známost vánoční píseň **Riu riu chiu, la guarda ribera** (*Bůh ochrání beránka před zlým vlkem*) napsal Mateo Flecha st. (1481–1553), který podle některých pramenů mohl působit přímo u dvora Ferdinanda Aragonského. Milostná tematika je zastoupena v lyrických písních **Ay luna que reluzes, toda la noche malumbres** (*O měsíci překrásný, posviť mi na ty hory, kudy on již přichází*) a **Sila noche haze oscura** (*Když je noc tmavá a cesta krátká, proč nepřicházíš, má lásko?*), jejíž text se v 16. století dočkal několika zpracování. Autorem jednoho z nich je také hráč na vihuelu a skladatel Diego Pisador (ca. 1509 – po 1577).

Významný španělský renesanční vihuelista a skladatel Enríque de Valderrabano (ca. 1500 – ca. 1557) vydal v roce 1547 sbírku sedmi knih originálních kompozic pro vihuelu Silva de Sirenas (Libro de música de vihuela). Významnou část skladeb tvoří úpravy děl jiných skladatelů, jeho **Assiste parata** je úpravou pětihlasé písně Nicolase Gomberta (cca. 1495 – cca. 1560), skladatele franko-flámského původu a člena dvorské kapely císaře Karla V., pro dvě vihuely.

Oblibu písňové formy *villancico* v duchovním prostředí dokládá dílo Joana Cererolse (1618–1680), člena benediktinského řádu, který působil jako hudební pedagog, skladatel a sborníř v horském klášteře Monserrat. Vánoční *villancico* **Serafín, que con dulce harmonia** (*Serafín, ty jenž vzdáváš hold novému životu, zpívej slávu při pohledu na Jeho utrpení*) je ukázkou dalšího vývoje žánru a jeho obohacení o nové kompoziční postupy, Cererols zde uplatňuje vícesborovou techniku, často využívanou ve velkých katedrálách.

Ze Španělska se opět přesouváme na území Nového světa, do prostředí španělských kolonií na území dnešní Latinské Ameriky. Na konci 18. století podnikl španělský prelát a biskup ve městě Truillo Baltasar Jaime Martínez Compañón cestu po území severozápadního Peru, během níž mapoval život místních obyvatel. Později zaslal španělskému králi soubor více než 1 400 ilustrací, které vznikly během této cesty, známou jako Códice Martínez Compañón nebo Códice Trujillo del Perú (ca. 1782 – 1785). Sbírkou poskytuje detailní pohled na každodenní život místního obyvatelstva, včetně lidové kultury a rituálů. Některé ilustrace se přímo nebo nepřímo vztahují k hudbě, osmnáct z nich obsahuje zápis 20 hudebních děl, které jsou významným pramenem soudobého tanečního repertoáru na území Latinské Ameriky. Vánoční Cachua a voz y bajo Al Nacimiento de Christo Nuestro Señor s textem **Denno lecenia Señores** (*Dejte nám svolení, páni, když je ten Štědrý večer, zpívat a tančit podle zvyků naší země*) a instrumentální tanec **Lanchas para baylar** jsou dokladem spojení evropské hudební tradice s prvky místní hudební kultury.

Juan García de Zéspedes (1619–1678), mexický skladatel a zpěvák, působil katedrále ve městě Puebla, je autorem vánočního villancica **Convidando está la noche** (*Noc nás láká líbeznou hudbou k nemluvnátku, abychom mu zpívali*), kombinujícího evropské kompoziční postupy s multiethnickými prvky, typickými pro hudbu Nového světa. Pomalé části čerpají z evropské barokní hudby, rychlé jsou napsány ve formě *guaracha*, španělského hudebního stylu populárního v zámožských koloniích.

Přejeme všem návštěvníkům
krásné prožití nadcházejících svátků
a dobrý vstup do roku 2018

oct
plus
V O C A L I S

Hudební
Lahůdky | Cyklus koncertů
staré hudby

Vás srdečně zve na koncert

Ze Španělska do Nového světa

vánoční koncert

11. prosince 2017, 19.30 hod.
Uměleckoprůmyslové muzeum, Husova 14, Brno

www.hudebnilahudky.cz

www.octopusvocalis.cz

Program:

- Juan Pérez Bocanegra (cca. 1560–1645) ... **Hanacpachap cussicuinin**
(*Ritual Formulario e Institucion de Curas, Lima 1631*)
- Anonym (15. st.)..... **Rodrigo Martinez** (*Cancionero de Palacio fol. 8*)
- Mateo Flecha st. (1481–1553)..... **Riu riu chiu, la guarda ribera**
(*Cancionero de Upsala fol. 41*)
- Nicolas Gombert (cca. 1495 – cca. 1560)
+ Enriquez de Valderrabano
(cca. 1500 – po 1557)..... **Assiste parata** (*Silva de Sirenas, Valladolid 1547*)
- Anonym (16. st.)..... **Verbum caro factum est** (*Cancionero de Upsala fol. 36*)
- Anonym (16. st.)..... **Dadme Albricias hyos deva**
(*Cancionero de Upsala fol. 40*)
- Anonym (16. st.)..... **Ay luna que reluzes, toda la noche malumbres**
(*Cancionero de Upsala fol. 22*)
- Anonym (16. st.)..... **No la debemos dormir la noche sancta**
(*Cancionero de Upsala fol. 32*)
- Diego Pisador (cca. 1509 – po 1557) **Si la noche haze oscura**
(*Libro de música de vihuela, Salamanca 1552*)
- Anonym (16. st.)..... **Vos Virgen soys nuestra madre**
(*Cancionero de Upsala fol. 45*)
- Anonym (16. st.)..... **Señores el que es nascido de Virgen madre**
(*Cancionero de Upsala fol. 44*)
- Joan Cererols (1618–1680) **Serafín, que con dulce harmonia**
(*Villancicos à 8, Biblioteca de Catalunya, Ms. 748*)
- Francisco de la Torre (14??–1507) **Danza Alta** (*Cancionero de Palacio fol. 223*)
- Anonym (16. st.)..... **Rey a quien Reyes adoran** (*Cancionero de Upsala fol. 35*)
- Anonym (18. st.)..... **Dennos lecenia Señores**
(*Codex Martínez Compañón, Truillo del Perú cca. 1785, vol. II E. 177*) Cachua del Nacimiento de Christo Nuestro Señor
- Anonym (18. st.)..... **Lanchas para baylar**
(*Codex Martínez Compañón, Truillo del Perú cca. 1785, vol. II E. 186*)
- Juan García de Zéspedes (1619–1678) ... **Convidando está la noche**
Juguete à 4 y Guaracha

OctOpus Vocalis:

Dana Toncrová | soprán
Lucie Kořínková | soprán
Linda Nepivodová | alt
Lucie Kořínková | alt
Ivan Nepivoda | tenor
Jakub Herzan | tenor
Vít Starka | bas
Petr Janovský | bas

instrumentální soubor (jako hosté):

Michaela Koudelková | zobcová flétna
Rastislav Kozoň | cornamusa, zobcová flétna
Jan Čizmář | vihuela, barokní kytara
Kateřina Maňáková | vihuela, barokní kytara
Zuzana Meleková | renesanční loutna
Silvia Kopáčová | renesanční kytara
Martina Kuštárová | renesanční kytara
Edgar Mojdil | perkuse

Martin Franze | umělecký vedoucí

Ze Španělska do Nového světa

V průběhu 15. a 16. století se Španělsko stalo průkopníkem v zámořských objevech a postupně vytvořilo jednu z nejrozsáhlejších koloniálních říší v historii. Současně se z něj v té době vyvinula evropská kulturní velmoc. Kromě literatury a výtvarného umění zažívala nebývalý rozkvět také hudba, která se stala nedílnou součástí života na vesnicích i u dvora a také důležitým ideologickým a didaktickým nástrojem katolické církve ve Španělsku i v jeho koloniích.

Procesní píseň **Hanacpachap cussicuinin** (*Radujte se nebesa*), určená pro zpěv při příchodu do kostela, je typickým příkladem mísení španělských a domorodých kulturních a náboženských vlivů na území dnešního Peru. Text hymnu k panně Marii je napsán v místním jazyce kečua a je zřejmě nejstarším vokálním dílem, vydaným na území Nového světa. Poprvé vyšel tiskem v Limě v roce 1631 ve spisu *Ritual Formulario, e Institucion de Curas*, jehož autorem je španělský misionář Juan Pérez Bocanegra (ca. 1560–1645).

Jednou z typických hudebních forem španělské hudby 15. a 16. století se stalo **villancico**, druh písničky s kořeny ve španělských lidových písních a tancích s typickým střídáním slok a refrénu. Dobu prvního rozkvětu zažilo **villancico** v dvorském prostředí na konci 15. a začátku 16. století, později se uplatnilo v duchovní hudbě především ve spojení s obdobím Vánoc. Díky své popularitě se stalo také nástrojem propagace náboženství a zdrojem kulturního dialogu v koloniích Nového Španělska a Vícekrálovství Peru, kde v rámci snah o šíření katolické víry mezi místním obyvatelstvem docházelo k obohacení o vlivy domorodých kultur, např. v použití místních dialektů, využití rytmů tradičních tanců nebo nových hudebních nástrojů.

Villancico Rodrigo Martinez nás zavede do doby vlády katolických králů, kdy Španělsko zažívalo nebývalý kulturní rozkvět. Dvůr krále Ferdinanda (1452–1516) a Isabely Kastilské (1451–1504) se tehdy stal centrem hudebního života a lákal mnoho hudebníků a skladatelů, převážně ze Španělska. Během období zhruba 40 let tehdy vznikl rozsáhlý soubor skladeb od různých autorů, známý jako **Cancionero de Palacio**. Rukopis, z něhož se dochovalo kolem 450 skladeb, tvoří významnou antologii renesanční hudby konce 15. a začátku 16. století. V programu zazní z této sbírky ještě instrumentální tanec **Danza Alta** od Franciska de la Torre (14??–1507).